

Edebiyat Tarihi Ve Mehmet Fuat Köprülü

– matruk · 15 Ağustos 2012

Mehmet Fuat Köprülü , Türk Edebiyatını Üç Ana Döneme ayırarak incelemiştir. Bunlar İslam Öncesi Türk Edebiyatı, İslam Etkisinde Türk Edebiyatı ve Batı Etkisinde Türk Edebiyatı. Gerçekten de Mehmet Fuat Köprülü'nün bu sistemi Türk Edebiyatı'nın dönüm noktalarına denk gelir. İslam Öncesi Türk Edebiyatı başlangıçtan yaklaşık Talas Savaşı'nın yapıldığı 751 yılına kadar iki kola ayrılmıştır: Yazılı ve Sözlü Edebiyat.

Sözlü edebiyat başlangıçtan beri sürmektedir. Hatta, günümüzde de sözlü edebiyat Aşık Edebiyatı şeklinde az da olsa vardır. Çoğu halk edebiyatı ürünleri de önceleri sözlü ürünlerdir, sonradan yazıya geçirilmiştir. İslam Öncesi Türk Edebiyatı savlar, Sagular(destan) ve şiir türlerinde eserler vermiştir. Bu eserlerin kaynakları ise ilk zamanlarda Çince belgeler, Göktürk Yazıtları, Yenisey mezar taşları ve Uygur Mani ve Budizm dinleri ile ilgili tabletlerdir. Kaşgarlı Mahmut'a ait Divan u Lügat'it Türk adlı eseri de çok önemli bir kaynaktır. Bu eserde, o dönemde yaşayan bazı Türk Boylarının dil özellikleri, savlar, destan parçaları vardır. Ayrıca, Türklerin yaşadığı bölgeler hakkında bilgilere rastlanır.

İslam Etkisinde Türk Edebiyatı Dönemi, Talas Savaşı'ndan sonra Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte gelişmeye başlamıştır. Arap yazısı ile ürün verilmesi Arap ve Fars edebiyatı'nın etkisini hızlandırmış ve yoğunlaştırmıştır. Ali Şir Nevai ilk klasik dönem(Divan) şairi olarak ortaya çıkmıştır. Bundan sonra Türkçe Arapça ve Farsça Tamlamalarla ve sözcüklerle dolmuştur. Bir yanda arı Türkçe ile yazılan Halk edebiyatı, diğer yanda Arapça ve Farsça etkisiyle yazılan Klasik Türk Edebiyatı, Divan, Saray, Zümre Edebiyatı gibi adlarla anılan dönem yaklaşık 13-19 yüzyıllar arasında hüküm sürdü. Aruz vezni ile yazılan mesnevi, Gazel, Kaside, Rubai, Terci-i Bend, Terki-i Bend gibi şiir şekilleri edebiyatımıza girmiştir. Konu olarak da çoğunlukla İslamiyet Ülkelerinde ortak olan konular işlenmiştir. Baki, Şeyh Galip, Nedim, Fuzuli gibi çok yetenekli büyük şairler yetişmiştir. Şiir kadar olmasa da nesir yazılmıştır. Katip Çelebi ve Evliya Çelebi'nin seyahatnameleri buna örnektir.

Öte yandan halkın içinden çıkmış, daha çok sözlü geleneğe bağlı olarak şiir ve destan söyleyen ozanlar yetişmiştir. Çoğunlukla dış etkilerden uzak, arı Türkçe şiirler oluşturmuşlardır.

Tanzimat Fermanı'nın Mustafa Reşit Paşa tarafından ilanından, yaklaşık 20 yıl sonra Batı Etkisinde Edebiyat dönemi başlar. Şinasi 1859 yılında Şair Evlenmesi adlı tiyatro eserini yazmıştır. Şinasi 1860 yılında Ağah Efendi ile birlikte Tercüman-ı Ahval adlı ilk özel gazeteyi çıkarmış ve Tanzimat Edebiyatı denen dönem başlamıştır. Gazetenin de etkisiyle Fransız Edebiyatı büyük tesirler yapmıştır. İlk çeviriler (Yusuf Kamil Paşa, Fenelon'dan Telemak) , sonra adaptasyonlar ve en sonunda da telif eserler sırasına göre Tanzimat Edebiyatı oluşturulmuştur. Şinasi , Tercüme-i Manzume ile Fransızca' dan çevirdiği manzumeleri yayınlamıştır. İlk Makaleyi yazmıştır.(Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi). Osmanlı Atasözlerini

derlemiştir(Durub-u Emsali Osmaniye).İlk defa noktalama işaretlerini de Şinasi kullanmıştır. Şinasi edebi yönü güçlü olmamakla birlikte, edebiyatın yenilikçi yazarı olarak bilinir.

Tanzimat Edebiyatı'nın birinci dönem yazar ve şairleri Romantik Akımın etkisindedirler.Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa en önemli yazarlardır. Fransız romantiklerinin etkisi altında, yeni terimler kazandırdılar: Vatan, hürriyet, insan hakları... Şinasi yenilikçidir. Namık Kemal, vatan ve hürriyet terimlerini çok sık kullanır. İlk tarihi biyografik romanı(Cezmi) yazar. İlk edebi roman da O'nundur(İntibah).

İkinci dönem yazarları ise, gerçekçilik akımı etkisinde, özellikle sosyal konulara yer vermişler, yanlış batılılaşma çok işlenen bir konudur. Bunu yanında mirasyedi züppeler, esaret gibi konular en sık işlenen konulardır. Rezaizade Mahmut Ekrem ilk romanı (Araba Sevdası) yazmış. Nabizade Nazım ilk köy (Karabibikl) ve ilk psikolojik (Zehra) romanlarını yazmıştır. Turfanda mı Yoksa Turfa mı adlı romanında Mizancı Murat yeni ile eskiyi karşılaştırır. Serveti Funun döneminde sanatçılar kişisel konulara yönelirler ve sosyal konular ihmal edilir. Özellikle de romanda teknik açıdan ilerlemeler yaşanır. Milli edebiyat dönemi ve Cumhuriyetin ilk dönemi mücadele yıllarıdır ve konular milli mücadele Anadolu halkının yaşantısıdır.